

Абдуҳамид ПАРДА

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

VI ЖИЛД

Таржималар

Фридрих НИТШЕ

ЗАРДУШТ НИДОСИ

«OYDIN» нашриёти

Тошкент

2021

УЎК: 821.512.133-343.4
КБК: 84(5Ўзб)
П 21

Пардаев А.

Танланган асарлар VI жилд. Таржималар [Матн]:
назм / А. Пардаев. – Тошкент: «OYDIN» нашриёти,
2021. – 304 б.

Абдуҳамид Парда Танланган асарларининг олтинчи жилдида олмон файласуфи Фридрих Нитшенинг «Зардушт нидоси» достонининг шеърий таржимаси жой олган.

Ф. Нитше мазкур асарини насрий достон, деб атаган. Бинобарин, А. Парда ҳам шарқона достончилик анъаналарига амал қилган ҳолда мазкур достонни шеърий таржима қилган.

Таржимон буюк файласуф мулоҳазаларига хос тафаккур теранлиги ва шоирона жўшқинликни шеърий сатрларда ифодалашга ҳаракат қилган.

Сўз боши муаллифи ва масъул муҳаррир
ҳуқуқшунослик фанлари доктори, академик
Акмал САИДОВ

Абдуҳамид ПАРДАЕВ
шеърий таржимаси

ISBN 978-9943-6338-6-5

© Абдуҳамид Пардаев
«Танланган асарлар»
© «OYDIN» нашриёти, 2021

«ЗАРДУШТ НИДОСИ» – ЎЗБЕК НАЗМИДА

«Мени яхши ўқишни ўрганинг».
Фридрих Нитше

Биз атоқли немис шоири ва ёзувчиси сифатида биладиган ва улуғлайдиган жаҳон миқёсидаги даҳо адиб Фридрих Нитше (1844-1900) айна вақтнинг ўзида файласуф, филолог ва бастакор ҳам бўлган. Дарҳақиқат, Ф. Нитшега нисбатан «**сиёсат соҳасининг файласуфи**» деган таърифни қўлласак, бу энг тўғри баҳо бўлади, деб ўйлайман. Чунки унинг деярли барча асарларининг марказида сиёсат туради.

Нитше ўзининг 56 йиллик қисқа умри давомида ёзган «Фожианинг муסיқа умридан туғилиши» (1872), «Тарихнинг ҳаёт учун фойдаси ва зарари» (1874), «Шопенгауэр мураббий сифатида» (1874), «Рихард Вагнер Байрейтда» (1875-1876), «Эркин тафаккур соҳиблари учун қўлланма» (1876-1878), «Тонг яллиғи» (1881), «Зардушт таваллоси» (1881-1885), «Қувноқ билим» (1882), «Ёвуз донишмандлик: ҳикматлар ва доно сўзлар» (1882-1885), «Эзгулик ва ёвузликнинг нариги томонида» (1886), «Ахлоқ генеологияси» (1887), «Сажда қилинадиганларнинг хира тортиши» (1888), «Ҳокимиятга интилиш» (1906) каби машҳур асарлари адибнинг илмий-фалсафий ва бадиий меросини ташкил этади.

Муҳтарам китобхон, қўлингиздаги ушбу китобда Фридрих Нитшенинг шоҳ асари – «Зардушт таваллоси» насрий достони илк бор ўзбекча назмий тилда «Зардушт нидоси» номи билан эътиборингизга ҳавола қилинмоқда. Аввало, бу асарнинг ёзилиши ва нашр этилиши тарихи ҳақида қисқача фикр юритамиз.

Бу фалсафий дoston Ф. Нитше ижодида ҳамда XIX аср иккинчи ярми немис фалсафаси тараққиётида том маънодаги юксак босқичдир. Адибда китобни бунёд этиш фикри 1880 йилларнинг бошларида, янада аниқроғи, 1881 йилнинг августидан 1883 йилнинг январигача бўлган давр оралиғида пайдо бўлган. Кейинчалик Ф. Нитшенинг эътироф этишича, унга икки марта «башорат» келади: дастлаб «абдий қайтиш» гоёси, сўнг Зардушт

образи тасаввурида гавдаланади. Бу икки «башорат» унинг Шарқдаги таълимотлар билан яхши танишлигидан далолат беради¹.

Маълумотларга қараганда, 1883 йилда чоп этила бошлаган бу китоб бир йил давомида битилган учта алоҳида фаслдан иборат бўлган. Ф. Нитше китобнинг яна уч фаслини ёзишни мўлжаллаган, бироқ уларнинг фақат биттасини – тўртинчи фасл сифатида ёзиб тугатишга улгурган, холос. Адиб вафотидан сўнг китобнинг ана шу тўрт фасли яхлит-ягона асар сифатида нашр этилган.

Асар жамиятда инсон қандай ўрин тутиши, ўз ҳаётини қандай англаши, қандай саёҳат қилиши, ўзини ва дунёни қандай идрок этиши хусусида Ф. Нитшенинг нуқтаи назарини ифода этадиган фалсафий дostonдир. Унда инсоннинг табиат билан, ўзи билан ва атрофдаги одамлар билан муносабатига катта эътибор қаратилади, ҳар кимнинг ўз ҳаёт йўлидан бориши зарурлиги ғояси мадҳ этилади.

Янги даврнинг энг муҳим асарларидан бири бўлмиш ушбу китобда Ф. Нитше Уйғониш давридан бошлаб европаликларнинг ўй-фикрларидан хукмрон бўлган тараққиёт назариясига ўзининг абадий қайтиш, ҳар қандай ривожланишнинг давомийлиги тўғрисидаги таълимотини қарши қўйган. Фақат аъло одам²гина бир сафар бошидан кечирганлари қайтадан такрорланишини, шу жумладан, энг қайғули дамлар ҳам узлуксиз қайтишини қабул қилишга қодир. Буюк адиб фикрига кўра, бундай комил зотнинг оддий одамдан фарқи худди одамнинг маймундан фарқига ўхшайди.

Ф. Нитшенинг «**Билимга чанқоқлар ҳақиқат дарёсига у лойқалигида эмас, балки саёзлигида шўнғишни хуш кўрмайдилар**», деган ҳикмати бор. Мана, бир асрдан ошмоқдаки, билимга ташна китобхонлар Зардушт жарчиси бўлган Нитшенинг ҳақиқат уммонига тинимсиз шўнғийдилар. Бинобарин, XX бошларида рус файласуфи С. Франк: «**Мен Нитшенинг таълимотидан эмас, балки «Зардушт таваллоси» китобидан уфуриб турган маънавий ҳаёт, маънавий кураш муҳитининг нечоғлик теранлигидан ҳайратдаман**», деб ёзганди.

Ҳақиқатдан ҳам, бу китобни ёддан чиқариб, таъсирини эса унутиб бўлмайди. Модомики, унинг теранлиги, серқирралиги англаб етилса

---

¹ Қаранг: Саидов А. «Зардушт: инсон ҳақидаги ҳақиқатни излаб». Давра суҳбати // «Жаҳон адабиёти» журналы, 2005 йил, 3-сон, 169-171-бетлар.

² «Аъло одам» (немисча «Übermensch») – Фридрих Нитше томонидан яратилган тўқима умумлашма образ. Бу атама ўзбек тилида «аъло одам» (Иброҳим Гафуров), «олий одам» (Абдуҳамид Пардаев, Нарзулла Жўраев), «гайриодам» (Эркин Эрназаров) каби шаклларда ҳам қўлланилган – А.С.

ҳамда сержило маъноси онг-тафаккурингиз ва қалбингиздан ўрин олса борми, ўшанда ушбу дoston мангуа ўзингиз, ўзлигингизнинг узвий бир қисмига айланади.

Асардаги баъзан соғлом фикрга зид, қаҳру маломатга тўла, тушкунлик ва аламзадалик сингган, бироқ ҳамиша аниқ ва ақл бовар қилмайдиган даражадаги жозибатор жумлалар хотирангизда яна ва яна жонланаверади. Ф. Нитшенинг тигдек ўткир сатрлари онгу шуурингизга ёриб кириб ҳамда қалбингизни маҳв этиб, оддий тасаввурларингизни тилка-пора қилади.

Китоб ҳақиқатдан ноёб, айни чоғда, ҳамма ҳам уни англаб етолмаслиги ва яхши кўриб мутолаа қила олмаслиги бор гап. Ф. Нитше фалсафасини қабул қилиш учун аввало китобни ўқиш биланоқ уни дарҳол рад этмайдиган, унга қўл силтаб қўймайдиган даражада бироз «орсиз»ларча ҳафсала ва муайян маънода «ихлоснинг қайтиши» тажрибаси талаб этилади. Чунки китобда борлиқ оламга мутлақо ўзгача нуқтаи назар тарғиб қилинган, дунёга тамомила бошқача қарашлар ҳақида панд-насиҳатлар берилган.

Нитше бизни эзулик ва ёвузликка, Тангри ва одамларга, ҳақиқат ва ёлғонга, ҳатто ўз-ўзимизга ҳам буткул янгича нигоҳ билан қарашга ундайди ҳамда аксар ҳолларда бу нидо-таваллоларига кўндиради. Шу боис китобни ўқиб чиққач, эндиликда ўзингизни, ўз сийратингизни мутлақо танимай қоласиз. Шу пайтгача феъл-атворингизга хос бўлган қандайдир биқиклик, муросасозлик, ақидабозликлардан асар ҳам қолмайди.

Китобда ўта ҳаққоний ва ҳозирги давримизга жуда яқин бўлган, айни шу жиҳатлари билан китобхонни астойдил хижолатга қўядиган, ҳатто руҳий қийноққа соладиган кўплаб киноялар мавжуд. Масалан, «йиқиладельгани туртиб юбор», «ҳамдard бўлма», «садақа берма», «одамлар ўзарo тенг эмас», «ҳаммадан ҳам кўра омади чопганлардан кўпроқ нафратланилади», «баъзи бировларга қўлингни эмас, фақат панжангни узатишни ўрган, ўшандаям панжангда ўткир тирноғинг бўлсин» сингари очиқ ва аччиқ қочиримлар шулар жумласидандир.

Умуман олганда, асар том маънода изоҳ бериш ёки қўшимча қўшишга асло ўрни қолдирмайдиган закиёна иқтибослардан ташкил топган. Аммо, баъзан Ф. Нитшенинг бундай заковати, хусусан, «ортиқча одамлар ниҳоятда кўп», «дунё одамларга қалашиб кетган», «барча яқинларингизга ва уларнинг қўшниларига ҳам тоқат қила олмайдиган аҳволга тушишингизни истардим», «одам бор-йўғи восита – буюк, аёло одам томон қўйил-

ган кўприк», «вақтида қазо қил» деган мазмундаги бир қатор шафқатсиз иқтибослари моҳиятидаги қаҳр-ғазаб ва ғайриинсоний кайфиятдан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

Яна бир ўзига хос жиҳат Ф. Нитшенинг ваъзларида далил-исботларнинг ўзи йўқ. У ўқувчига ўзига ўзи фалсафий савол бериш ва буни фикран мустақил мушоҳада этиш имконини қолдирмайди. Аксинча, адиб китобхон учун ҳам ҳаммасини ўзи ҳал қилади.

Адибнинг энг севгани – ҳикматларки, бу «қанотли сўзлар» парвозига бас келиш қийин. Айниқса, улардаги пичинг ва киноя, кесатиқ ва заҳархандалар маъно ва мантиқдан нуқсон ахтариш борасидаги ҳар қандай хомтамангизни чиппака чиқаради. Бошқа томондан, чўрткесар, кўрс ва мурасисиз руҳдаги баён услуби ҳамма нарсани куч билан ҳал қилишга бел боғлаган одам учун жуда мосдир.

Энг асосийси, Ф. Нитшенинг ушбу китоби одамга ўзи ҳақида мушоҳада юритишига ёрдам беради. Асарни идрок этиш мушкул бўлса ҳам, у ўқувчи дунёқарашада бир умрга ўз изини қолдиради.

Китобнинг бош ғояси – аъло одамни, инсоннинг янги тоифасини тарбиялаш назариясидир. Ф. Нитше ўта қаттиққўллик, шафқатсиз ва мажбурий тартиб-интизом билан тарбиялаш мумкин бўлган бениҳоя қудратли ва мукамал шахсни мадҳ этади.

Бу борада Ф. Нитшенинг қарашада ақл мағзи бор, деган фикрдаман. Гарчанд адибнинг фалсафаси ақл ва мантиқни инкор этса ҳам, ўйлашимча, унинг айнан шу ғояси, муайян жиҳатдан жуда оқилона таълимот. Эҳтимол, ундаги зиддият ва қарама-қаршиликларнинг туб моҳияти ҳам шундадир?

Нима бўлганда ҳам, «Зардушт нидоси» асарида кучли шахсларни тарбиялаш ғояси илгари сурилгани эътиборга лойиқ. Бинобарин, Нитшенинг Зардушти бировлар устидан ҳукмронлик қилишга интирмайди, аксинча, у ўз ортидан иродасиз кишилар оммасини етаклашга қодир бўлган иродаси кучли шахсларни тарбиялаш тарафдоридир¹.

Агар Ф. Нитшенинг мактублари асосида фикр юритиладиган бўлса ва шу негизда унинг ҳаётига назар ташланса, адиб ўз фалсафасида чинакамига самимий бўлмаганини англаш мумкин. Унинг «аъло одам» фал-

---

¹ Қаранг: Жаҳон фалсафаси тарихидан лавҳалар: тажрибавий матн. I китоб / Тузвчи ва илмий муҳаррир Қ. Назаров. – Т., Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти, 2004. – 358-380-бетлар. Яна қаранг: Нерсесянц В.С. Ҳуқуқ фалсафаси: Қисқача ўқув қўлланма / Масъул муҳаррир А.Х. Саидов. – Т.: «Адолат», 2003. – 57-бет; Фалсафа асослари. – Т.: «Ўзбекистон», 2005.

сафаси кўпроқ феъл-атвордаги идеалистик ва ниҳоятда бўртирилган хомхаёлга, янада содда қилиб айтганда, ёш боланинг бетийиқ ва бемисл учқур фантазиясига, ушалмайдиган орзу-ўйларга ўхшаб кетади.

Шу маънода, Ф. Нитше асарнинг иккинчи нашрига «**Ҳамма учун ва ҳеч ким учун**» деган тагсарлавҳани бекорга қўймаган. Зотан, дostonда илгари сурилган аъло одам ғояси, демакки, баркамолликка, етукликка даъват ҳаммага, бутун инсониятга тегишлидир. Аммо, ҳеч ким бундай юксак талаб ва олий меъёрларга жавоб беролмайди.

Бошқача айтганда, Зардушт таваллосининг, Нитше муножотининг замирида идеал инсон ғояси мужассам экани ҳолда, афсуски, бундай баркамол инсон ҳалигача шакллангани йўқ. Зотан, «аъло одам – илоҳга яқин одам». Айни чоғда, «аъло одам ҳам, энг аввало, одам». Адибнинг китоби ҳаммага, айни пайтда ҳеч кимга, яъни мавжуд бўлмаган ана шу инсон – аъло одамга бағишланган.

Чиндан ҳам, Ф. Нитшенинг ушбу китобида ўта баҳсталаб, ўз даврида муайян маънода инқилобий аҳамият касб этган, экзистенциализм¹ ва постмодернизм² оқимларини шакллантириш ҳамда ривожлантиришга улкан ҳисса қўшган, эндиликда эса соғлом фикрлайдиган ҳар қандай инсон учун хос бўлган фикр-мулоҳазаларга айланган эзгу даъватлар, кейинги даврда ўз исботини топган башоратомуз нодир фикрлар беҳисоб.

Энг муҳими, бу асардан ҳар ким фикр юритиш, мулоҳаза, мушоҳада қилиш учун етарлича озиқ, ўз дунёқарашидан келиб чиққан ҳолда қабул

---

¹ Экзистенциализм (лот. existential - мавжудлик) – XX аср бошларида Россия ва Германияда, Иккинчи жаҳон уруши арафасида эса Францияда пайдо бўлган фалсафий йўналишлардан бири. Экзистенциализм мавзу доираси жиҳатидан соф фалсафадан йироқ бўлиб, асосан, инсоннинг мавжудлиги, тақдири, имон-эътиқоди, ҳаётининг мазмуни ва мақсадлари сингари масалаларга эътибор қаратгани боис, у кўпроқ табиий ижодкорлар орасида кенг тарқалган. Бошқа томондан, экзистенциалистларнинг ўзлари ҳам асарларида санъат ва бадиий адабиёт воситаларидан кенг фойдаланишга ҳаракат қилган. Қаранг: Маънавийт: асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009.-649-650-бетлар.

² Постмодернизм (лот. post – кейин, moderne – янги, замонавий) – тарихий, ижтимоий ва миллий контекстга боғлиқ, фалсафий-эпистемологик, илмий-назарий ва ҳиссий-эстетик тасаввурлар мажмуи. Бу атама XX асрнинг 20-30-йилларида илмий муомалага модернизм адабиёти ўрнини босувчи адабиёт маъносида киритилиб, аниқ тарихий мазмунга эга бўлган. Ўтган асрнинг 60-йилларидан бошлаб тарихчи ва адабиётшунослар постмодернизмга ғоявий дастур кўринишини бериб, дунёқараш даражасига кўтарганлар. Постмодернизм фалсафаси структурализм, марксизм, фрейдизм ва нитшечилик каби оқимлар дунёқарашига оид ғояларнинг айримларини сақлаб қолиш, баъзиларини бартараф этишга уриниш натижасида вужудга келган. Қаранг: Фалсафа: энциклопедик луғат. – Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси», 2010.-230-231-бетлар.

қилса ёки инкор этса бўладиган талайгина оқилона, диққатга сазовор ғояларни топа олади.

Шунинг учун ҳам китобни ўқинг, мухтарам китобхон! Ф. Нитшега катта шуҳрат келтирган бу шоҳ асарни ўзбек тилига илк бор таниқли адабиётшунос олим, ҳассос адиб ва таржимон Иброҳим Ғафуров соҳир дид ҳамда юксак маҳорат билан таржима қилган¹. Сиз бу насрий дoston таржимасини бундан саккиз йил илгари алоҳида китоб ҳолида кўрган, харид қилган ва ўқиган чиқарсиз, албатта.

Энди Ф. Нитше асарининг яна бир моҳир таржимон Абдуҳамид Пардаев қаламига мансуб янги, шеърый таржимасини ҳам мутолаа қилиб кўришни тавсия этаман. Сизда: «Таржимонга бу борада нималар илҳом ва мадад берган?», «Насрий дostonни назмий вазнда таржима қилиш учун таржимоннинг қандай асослари бор эди» ёки «Таржимачилик соҳасида бундай тажриба илгари ҳам кузатилганми?» каби саволлар туғилиши табиий.

Бу ҳақда сўз берганда, даставвал, Ф. Нитше Шарқ фалсафасининг катта билимдони бўлганини яна бир бор таъкидлаш ўринлидир. Ф. Нитше – Шарқ тафаккур тарзини чуқур ўрганган, унга эътиқод билан қараган ва кенг тарғиб этган дунёвий алломалардан бири. Ф. Нитше ўз ғояларига илоҳий тус бериб, Шарқ инсонпарвар ғояларидан нажот излайди. Нитше, хусусан, Зардушт тимсолида эркин ва озод инсонни кўради. Бошқача айтганда, адиб таълимоти Шарқ фалсафасининг нитшеёна ифодасидир.

Қолаверса, Ф. Нитше асарининг фалсафий дoston деб аталишига ҳам аҳамият берайлик. Бинобарин, Шарқ адабиёти анъаналарига кўра, бу каби маънавий-маърифий асарлар азалдан асосан шеърый вазнда ёзилган. Кези келганда, буюк аждодимиз Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг шоҳу шоирлик қатори фикҳ илми, ҳозирги замон ибораси билан айтганда, ҳуқуқшунослик билан шуғуллангани ва шу мавзуда «Мубайин» (тарихий манбаларда – «Мубайян») деб аталган эътиборли асар ҳам яратганини эслатиш ўринлидир. Маснавий жанрида, яъни шеърый услубда яратилган ушбу асар Истиқлол йилларида, хусусан, 2014 йилга қадар мамлакатимизда икки марта нашр этилди².

«Мубайян», бир томондан, ўзбек тилида яратилган ва мумтоз шоир қаламига мансуб бўлган эътиборли асарлар туркумига кирса, иккинчи

¹ Ф.Нитше. Зардушт таваллоси: Насрий дoston. Иброҳим Ғафуров таржимаси. – Т.: «Янги аср авлоди», 2007.

² Қаранг: Бобур Заҳириддин Муҳаммад. Мубайин / Нашрга тайёрловчи Х.Ҳасанов; масъул муҳаррир С.Ҳасанов. – Т.: «MUMTOZ SO‘Z», 2011; Бобур Заҳириддин Муҳаммад. Мубайин / Масъул муҳаррир А.Рустам. – Т.: А.Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2000.

томондан, тилимизнинг шираси ва бойлигини тўлалигича акс эттирадиган диний ва бадиий адабиётнинг ёрқин намунаси эканини унутмаслигимиз керак. Бу асар исломшунослар ва ҳуқуқшунослар, тарихчи ва файласуфлар, тилшунос ва адабиётшунослар каби турли соҳа тадқиқотчилари учун қимматли ва мумтоз манбадир.

Шу жиҳатдан, Мирзо Бобур қаламига мансуб ушбу китобнинг учинчи нашрига таниқли шоир, таржимон ва аллома Мирзо Кенжабек қўл ургани айна муддао бўлди, деб ўйлайман. Нега деганда, янги нашрнинг олдинги нашрлардан фарқли хусусиятларидан бири шундаки, асар насрий баёни билан бирга ёнма-ён саҳифада жойлаштирилган ҳамда «Мубайян» ва насрий баёни» деб номланган¹. Эндиликда китобхон шеърӣй ва насрий матнни ўқиб, иккисидан ҳам баробар истифода этиши мумкин.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Ф. Нитшенинг ўзи ҳам аслида шоир бўлган. Шундай экан, таржимон Абдуҳамид Пардаев асар таржимаси асосида улғу адибнинг ана шу шеърӣй даҳосига ҳақли, асосли ва муваффақиятли урғу берган, деб ўйлайман. Ўз навбатида, ўзбек китобхони Ф. Нитшенинг асарини ҳам насрий («Зардушт таваллоси») ва назмий («Зардушт нидоси») таржималарида мутолаа қилиш имкониятига эга бўлиб турибди.

Фурсатдан фойдаланиб, мазкур китобнинг қуйидаги хусусиятларига эътиборингизни қаратмоқчиман.

Биринчи хусусияти – китобнинг жанри. Асар насрда битилган, лекин бу наср шоирона, яъни шеърӣй қофиялидир. Жанр ҳақида сўз борганда, ҳақиқатдан ҳам, уни фалсафӣй дoston (поэма) дейиш мумкин. Дoston муқаддас китоблар услубида битилган, яъни воқеалар баёни изчил эмас, тили эса ташбеҳларга бой. Бундай матнни идрок этиш одатда китобхоннинг интеллекти, ақлий салоҳияти, фикрлаш қобилияти, умуман, руҳӣй ҳолатига боғлиқ бўлади.

Иккинчи хусусияти – китобнинг тили. Нитшенинг тили стихияли, содда қилиб айтганда, қуйма ва табиӣй. У аслида ёддан айтиш, таъбир жоиз бўлса, қироат қилишни тақозо этадиган мукамал сўз ўйинлари, вазн мезонлари ва оҳанглар жилосини ўзида мужассам этган. Шу маънода, Нитшенинг Зардушти бир ўринда: **«Ким қони билан ривоятлар ёзаркан, у ўзини шунчаки ўқишларини эмас, ёдлаб олишларини истайди»**², деб айтиши бежиз эмас.

¹ Бобур Заҳирриддин Муҳаммад. Мубайян ва насрий баёни / Насрий баён ва шарҳлар муллифи М.Кенжабек. – Т.: «Шарқ», 2014.

² Иброҳим Гафуров: «Одам оламнинг сайқали»: Суҳбатдош Умид Ёқубов // Ўзбекистон адабиёти ва санъати, 2006, 13-сон.

Учинчи хусусияти – китобнинг тузилиши. Асар Зардуштнинг ваъзлари, ривоятлар, саноларни қамраб олган тўрт фаслдан иборат. Унда кундалик турмушнинг барча жабҳалари – ахлоқ-одобдан бошлаб токи ҳаёт маишатлари, ўзаро муомала-муносабат ва яшашдан мақсадгача бўлган турли-туман мавзулар қаламга олинади. Китобнинг ҳар бир бўлими «Зардушт шундай деган»¹ жумласи билан тугайди.

Тўртинчи хусусияти – китоб қаҳрамони. Зардушт – бу исм эрамиздан аввалги VIII-VII асрларда куйи Амударё ҳудуди ва Марғиёнада вужудга келган, яккахудоликни тарғиб этадиган дин бўлмиш Зардуштийлик (оташпарастлик, зороастризм) динини ислоҳ қилган ҳамда такомиллаштирган улуг файласуф-дарвеш, яъни тарихий шахснинг номидан олинган.

Манбаларда Зардушт таълимоти:

биринчидан, жамиятнинг ижтимоий барқарорлигини сақлаб қолиш учун хизмат қилиши;

иккинчидан, уруғ ва қабила динларидан устун турувчи ҳамда улар манфаатларига мос келадиган эътиқод шаклини яратиши;

учинчидан, ҳар қандай қонли уруш ва хунрезликларга қарши халқларни осойишталикка қақариши;

тўртинчидан, давлат чегараларидан ташқари кўчманчи чорвадор қабилалар ҳужумига қарши мамлакат ичкарасидаги кучларни жипслаштирувчи ғоялар тизимини шакллантириши ва бундай ғоялар тизими ўз даврининг сиёсий мафқурасидан бошқа нарса бўлиши лозим эди², деб қайд этилади.

Бу ҳақда фикр юритганда, Шарқнинг бебаҳо ҳуқуқий ёдгорлиги – энг мўътабар қадимги қўлёзма бўлмиш «Авесто» ҳақида тўхталиш мақсада мувофиқдир. Президентимиз сўзлари билан айтганча, **«Бу нодир китоб бундан XXX аср муқаддам икки дарё оралиғида, мана шу заминда умргузаронлик қилган аждодларимизнинг биз авлодларига қолдирган маънавий, тарихий меросидир. «Авесто» айни замонда бу қадим ўлкада буюк давлат, буюк маънавият, буюк маданият бўлганидан гувоҳлик берувчи тарихий ҳужжатдирки, уни ҳеч инкор этолмайди»**³.

Ҳақиқатдан ҳам, «Авесто» Зардуштийлик диний-ҳуқуқий китобининг тўплами, яъни мажмуаси ҳисобланади. Зардуштийлик асосчиси Сипийт-

---

¹ Бу жумлани Иброҳим Ғафуров: «Зардушт шундай зикр қилди» деб, Абдуҳамид Пардаев: «Зардушт ёниб қилар тавалло!» тарзида ўтгирган – А.С.

² Маънавият: асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009. - 174-бет.

³ Каримов И.А. Адолатли жамият сари. – Т.: «Ўзбекистон», 1998. – 39-40-бетлар.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/5796> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/5796> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/5796>